

de Nederlandsche letterkunde groot heeft gemaakt, tot een zelfstandig, kernachtig stijl, een prozaschrijver vol merg, vol zout, vol van gekristalliseerde geestdrift."

De vraag is daarom interessant, welke elementen dan die stijl van Dr. Kuypers te aanschouwen geeft.

Hij is allereerst overtuigend door zijn overtuiging. In dezen stijl begint het betoog, nadat de lezer door het gestelde ten volle overtuigd wordt geacht. Het betoog gelijkt de nadere uiteenzetting van hetgeen men als het ware reeds tezamen overeengekomen is."

Als een van de talloze voorbeelden van dit stijl-karakter kan gelden het voorwoord van „Als ge in uw huis zit". Dat vangt aan met het gestelde, aldus: „Het huisgezin is de wonderlijke schepping Gods, waaruit geheel ons menschelek bestaan zich vanzelf ontplooid heeft". En dan volgt: „Vergelijkt ge dan ook den volkstoestand onder Israël met dien in Rome en Griekenland, dan springt niets u zoo fier in het oog, als de veel hoogere plaats der eere, die het huisgezin in Israëls volksleven inneemt". In die woorden „dan ook" nu ligt het essentiële stijl-element, waarover het hier gaat. Twijfel aan de schoonheid en heiligheid van het huisgezin is buitengesloten en daarom gaat Dr. K. „onmiddellijk" concluderen en het object zijner verzekering breedte illustratie geven."

In dit typeerend karakter is Dr. Kuypers stijl axiomatisch d.w.z. hetgeen beweerd wordt is zoo evident, dat bewijs overbodig is. En „dat axiomatische van Kuypers stijl past zeldzaam gaaf bij zijn systematisch-didactisch karakter". De constructie van Kuypers stijl is immer betoogend... nimmer is hij lyrisch exclamatief."

Nu heeft dat axiomatische verschillende consequenties. Allereerst is het „van bijzondere invloed op Kuypers betoogtrant. Hij kan door dat axiomatische een stellig, kort betoog geven... Hij vindt zijn kracht immer in sprekende tegenstellingen."

Verder „is het altijd het middel, om het bestredene te vernietigen en de verwerping is een gevolg van het als volstrekt rechtvaardig of volstrekt logisch aangenomene."

En dan bergt het allerlei krachten in zich: „activiteit, het archaïsme, de populariteit, de klimax, het beeld, de beknoptheid."

In 't bijzonder is van deze de klimax merkwaardig. „Kuypers ontroering komt in de klimax tot haar recht. Deze vlijmscherpe intellectuaal is niet een on-ontroerde, maar hij heeft zijn ontroering immer in de hand". „De inhoud van het gezegde wordt voortdurend heviger en voller, maar blijft samengeknepen in de vuist van den stijl."

Als tweede hoofdtrek van Kuypers stijl moet genoemd het beeldende.

„Nooit (echter) is het beeld (bij hem) waarnemingsbeeld of resultaat van verdiepte waarneming, gelijk bij het impressionisme der tachtigers. Het is altijd gedachtebeeld. Het beeld treedt hier op als vergelijkingsobject voor de primair-aanwezige gedachte...". „De schrijver ziet zijn ideeën, hij

ziet ze verstoffelijkt in zijn geest." En de uitwerking van die sterke beelding bij den lezer is buitengewoon. „Zijn voorstellingen bespringen u, ze komen dreigend op u af, ge verkeert in een door intellectuele phantasie nieuw geschapen wereld, waarin ge door lastbare angsten en zekerheden zijt omringd."

Ten voorbeeld kan gewezen worden op de passage uit „Als ge in uw huis zit", over de verhouding tusschen het lichaam en de zonde... „Als iemand geëldoroformiseerd is, kan er, zoolang die verdooving duurt, niet één zonde door hem worden uitgericht. Maar is het lichaam wakker en werkzaam, zoodat de zintuigen waarnemen en de ziel door onze beweeg-zenuwen de beschikking over ons lichaam heeft, dan staat de poorte open en rijdt de booze zonde uit...". Door deze actieve, beeldende constructie worden de zintuigen als handelende persoonlijkheden en de zonde, de booze zonde, die uit rijdt, wordt een concreet monster. En het beeld wordt gezeene werkelijkheid.

Derde belangrijk stijl-middel van Dr. Kuypers is het archaïsme. Hij geeft „nieuwe woordvorming uit den schat der historie".

De schijnbaar of werkelijk verouderde uitdrukkingen worden bij hem weer nieuw.

„Dit archaïsme past wonderwel bij de kortheid van zijn stijl, bij zijn actief verbeelden, bij zijn kernwoorden, die, vaak geheel natuurlijk gevormd, door hunne plaats in een bepaald verband hun werking verrichten." De bekende stomme-e uitgang is hem b.v. middel ter onderscheiding: hij spreekt van Zondagsruste, wanneer hij de Zondagsheiliging van het Calvinisme bedoelt, maar van Zondagsrust, waar hij het begrip aanduidt als een algemeen sociaal programmpunt.

En nu is er „van het archaïstische naar het populaire maar één stap". Want het leeft in den kring, „voor welken de oude statenbijbel dagelijksch brood is"... „het staat vlak naast de eigenaardige, kernachtige volksbeelding", maar ook „het komt er uit voort". Vandaar dat het begrepen en gewaardeerd wordt, populair is in den goeden zin van het woord. En, omdat het door den Schrijver „verheven wordt tot een persoonlijke en zelfstandige waarde" heeft het ook grooten invloed.

Zoo is dan Kuypers stijl een geheel eigen stijl, krachtig, suggestief, beeldrijk, en vooral ook invloed-oefenend in den kring, die allereerst de zijne is. Grammaticaal is hij niet immer zuiver: maar ook op die onzuiverheid staat weer het persoonlijke stempel. (Weglaten van werkwoordsvormen b.v. waar dit in strijd is met den grammaticalen regel, versterkt bij Kuypers in hooge mate het rhythme en is zoozeer typeerend voor den Schrijver, dat „een grammaticaal zuivere Kuypers ware een Kuypers, die de afstemming aan zijn eigen stijl ontnam".

Wij begonnen in het vorige nummer ons artikel met te spreken over het interessante van dezen bundel en deden daarbij niet het minst op een studie als deze.

baar bleef, bij den één, sterker, dan bij den ander, het „Wij wilden Jezus wel zien". Nu hebben wij, uit den aard der zaak, alleen maar geleid op de duidelijk-op-Jezus-richtende uitspraken. Maar, is het zoo in het algemeen al niet, om een voorbeeld te nemen, dat er, achter uitingen, die van haat getuigen, een felle dorst naar liefde branden kan, daarom zoo lieflijk, omdat men zoo bitter het gemis aan liefde ondervonden heeft? Zoo zou het toch ook wel eens kunnen zijn op het terrein, dat wij nu betraden hebben: achter woorden, die geheel anders aandoen, kon wel eens een sterk verlangen naar Jezus leven. In elk geval moeten wij, die Jezus kennen en hebben te dóen kennen, een ieder in het zijne, d.w.z. op de plaats, waar God hem stelde, maar dan ook in het werk, dat God hem gaf te doen in deze wereld (dat nooit buiten Christus om kan gaan) daarmee zeer ernstig rekening te houden. Ik geloof, dat een groot gedeelte van de door ons behandelde literatuur ook, ondanks al het andere, dat er van gezegd worden kan en moet, hiervan spreekt, dat er, in alle mogelijke levenskringen, in den modernen tijd, een, zij het dan veelszins-vage en onbestemde, misschien zelfs wel ten deele onbewuste, honger naar Christus heerscht. De praktijk leert dat toch ook slag op slag, als men met buitenkerkelijke menschen in aanraking komt: er zijn er velen, die wel zouden willen, maar, om welke reden dan ook, niet kunnen gelooven (al willen wij natuurlijk niet dit zeggen in geen enkel opzicht de verantwoordelijkheid en daarmee samenhangende schuld van den modernen mensch, wat dit alles aangaat, ontkennen, maar dat is nu niet in de allereerste plaats in het geding).

De haatzware zanger van Collem (van wien ik eerder geciteerd heb dat schrijvende „Gebet te Waalwijk") belijdt het ook:

Ik heb U steeds gezocht in al mijn jeugd,
Ik zou U nimmer vinden, ik ben ouder
En altijd woegt ge op mijn hoofd en schouder,
Maar nooit heeft uw geluid mijn oor verheugd.²⁾

Bitterder is deze levensarmoe misschien nooit beleden, dan in deze woorden van den dichter Alfred de Musset (1819-57):

Want het is interessant voor ons, die de be tekenis kennen van Kuypers geschriften en weten, hoe groote invloed daarvan is uitgegaan, na te gaan, in hoeverre ook de stijl van die geschriften daarbij factor van belang is geweest. Uit eigen lectuur van Dr. Kuypers boeken kennen we de elementen, die Dr. Ritter hier aangeeft, maar hij doet ze ons zien in hun wezenlijke waarde en vooral ook in hun persoonlijk karakter. En ook, hij leert ons verstaan, waarin dan het merkwaardige van hun effect is gelegen.

Men leze voorts naast deze analyse eens die van Lohman's stijl, zooals die in de onmiddellijk volgende studie van den bundel gegeven wordt. Dan zal men ervaren, dat het beeld nóg meer spreken gaat. En het resultaat van de lectuur zal wezen, dat men Dr. Ritter dankbaar is voor wat men van hem heeft geleerd.

C. T.

MUZIKALE KRONIEK.

Het zingen in onze Kerken.

Het ligt niet in mijn bedoeling te schrijven over de al meermalen besproken kwestie, of het gewenscht is naast de psalmen nog meer gezangen voor kerkelijk gebruik toe te laten, dan op 't oogenblik het geval is. Mijn plan is een en ander te zeggen over de wijze, waarop in onze kerken wordt gezongen. Bekend is het antwoord, dat de beroemde Engelsche predikant Spurgeon gaf, toen hem, na een verblijf in Holland, gevraagd werd, hoe het zingen daar in Holland in de kerk wel klonk. Hij meende het te moeten vergelijken met het geloei van de koeien van Bazen. Natuurlijk is dat wel wat overdreven, maar toch zal ieder, die wel eens een dienst heeft bijgewoond in een kerk in Engeland, onmiddellijk toestemmen, dat er een geweldig verschil is in de manier waarop bij ons en daar de kerkelijke liederen worden gezongen. Gelukkig wordt het wel iets beter, maar er moet nog heel wat aan veranderen voor ons kerkelijk gezang zoo beschaafd klinkt als in de Engelsche kerken.

Wat valt er dan zoo al op aan te merken? Er zijn altijd nog menschen, die meenen, dat ze liefst zoo hard mogelijk moeten schreeuwen. Zoo hier en daar zitten enkele kerkgangers, die meenen elke lettergreep evenveel recht te moeten doen: na elke noot, die ze gezongen hebben, scheppen ze even adem, om weer met nieuwe kracht de volgende noot te kunnen uitgalmen. Gingen dominee en voorlezer eens op dezelfde manier hun preek zeggen en de Schriftgedeelten voorlezen, ze zouden waarschijnlijk steen en been klagen over de eenonige voordracht, waardoor het onmogelijk is het gesprokene te volgen; laten ze zelf bedenken, dat hun zingen het gemeentegeluid evenzeer misvormt. Het schreeuwen wordt meestal niet nagelaten, ook wanneer de organist duidelijk aangeeft door zijn zachter spel, dat het psalmgedeelte zacht dient te worden gezongen. Met evenveel geweld zingt men: „Looft, looft, mijn mijn ziel, den Heer met alle krachten" en „O, mijn ziel, wat buigt g' U neder?" 't Zijn immers beide bekende melodieën en dan kan men zich eens uitzingen.

Tu gloire est morte, ô Christ! et sur nos croix d'ébène
Ton cadavre céleste en poussière est tombé.
Et bien! qu'il soit permis d'en laisser la poussière
Au moins crédule enfant de ce siècle sans foi,
Et de pleurer, ô Christ! sur cette froide terre
Qui rivalise de la mort, et qui mourra sans toi.

Het is A. L. Constandse, de bekende „vrijdenker", die in zijn boekje: „Christus en de romantiek" deze woorden aanhaalt en ze aldus vertaalt:

Uw roem is dood o! Christus, en op onze ebbenhouten (kruisen)

Verviel uw hemelsch lijk tot stof!

En toch! laat het 't minst geloovig kind dezer geloof (looze eeuw)

Geoorloofd zijn, dat stof ervan te kussen.

En, o! Christus, te schreien over dezer koude aarde

Die leefde van uw dood, en zonder u zal sterven!

* * *

Nu vraagt ge mij, wat wij met dit alles van doen hebben? Het lijkt mij niet onduidelijk: wij zijn gezeagd met de kennis van het ongeschonden beeld van onzen Heere Jezus Christus. Nu is de primaire vraag: wij hebben wij allen Jezus waarlijk lief? En dus, direct daarop volgend, moet de vraag aan de orde gesteld: wat doen wij met dien zegen, wat doen wij met dat rijke Jezus-beeld? Denken wij ons in, wat dat aan diepten in zich bergt en aan levens-consequenties met zich brengt? Toonen wij dat beeld aan de wereld, in het midden waarvan wij wonen? Toonen wij het in onzen levenswandel? Maar ook in ons werk, ik bedoel nu ook ons wetenschappelijk werk? Doen wij het ook zóó, een ieder in zijn eigen vak, dat de moderne mensch ons verstaat? Vagen wij, wat ons aangaat, ook navels weg, die hem het uitzicht zouden kunnen belemmeren op het zuiver beeld van Jezus, den Christus der Schriften? Zijn wij bij machte, worstelen wij er ook om, de sluiers te scheuren, die de moderne mensch, op welk terrein dan ook, zichzelf gewoven heeft? Laat ons het wel verstaan: de moderne mensch, die Jezus als den Christus verwerpt of verveert een geschonden beeld van den Heiland, draagt zijn eigen schuld. Maar wij onzerzijds, wij moeten zorgen, dat ons geen spoor van schuld drukt in dat

POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE SCHETSEN

Iets over het beeld van Jezus in de moderne literatuur

door

W. M. LE COINTRE.

XXIX. (Slot.)

Zoo hebben wij dan iets gezien van het beeld van Jezus in de moderne literatuur en willen wij thans met een enkel samenvattend woord ons overzicht besluiten. Het is wel heel duidelijk (gelijk wij het ook één en andermaal, bij onze bespreking, nadrukkelijk aantoonde) dat, wat wij zagen, nu nog afgedacht van die literatuur, die zich bewijst tegen Jezus Christus keert, ons deel zien: een veelszins-geschonden Jezus-beeld. Want, al wil de mensch uitdenken naast en boven hetgeen ons door God-zelf aangaande Zijn Zoon is geopenbaard, is in zichzelf schending van het in Jezus Christus in alle volkomenheid-uitgedrukte, beeld van Gods zelfstandigheid, hoezeer het soms ook, om één of andere reden, momenteel heksen mag. Dit staat onder ons vast. Men heeft onzen Heiland eens geschonden, ten doode, men doet dat, ten opzichte van Zijn beeld, op velerlei wijze, nog steeds. Waartegen past ons ernstig verweer.

Ook ben ik het eens met de uitspraak van Dr. P. Eldering: „Het oordeel over al deze, voor 't grootste deel oncrisische en fantastische Jezusbeelden kunnen we gerust aan de geschiedenis overlaten. Er zal niet veel van overblijven".¹⁾ Als dit van vrijzinnige zijde opgemerkt wordt, kan men dit oordeel van rechtzinnige zijde gerust, dubbel onderstreept, overnemen!

Toch valt er voor den aandachtigen lezer hier ook wel wat te leeren, en dat niet alleen in negatieve, maar ook in positieve zin: onze blik wordt gericht op dingen, die wij zóó nog niet hadden gezien en waarvan wij zeggen moesten, dat hun, in het geheel van onze beschouwing, ook inderdaad een plaats kan en moet worden ingeruimd. Maar, dat zal zich, uiteraard, slechts tot, betrekkelijk, ondergeschikte details beperken.

Belangrijk is ons het feit, dat in dien overvloed van uitspraken, van zoo verschillende zijden komende, hoor-

waren het gelijkelijk zo geloven, wat hoefde te zijn steun van l en wannier

Men liet z misschien e verpozing" tig worden van den ka tood in te waag ik te de tekst wor hun arbeid, gezang het dat werk sen al veran aanvaardn quentie: NID Woord wor gedeelte van moet dit z niet zoo he bekend, leidt gezongen. I blijkt dan o niet bewust vers. Zoo k rje, in al toch ideenk liden, zich. liden voorb deel zal w Het overgro ch dit ec teerste lied. Er zijn aals merkingen t wen naliel, voor letterg boveral, wa van de wo in de wijze

Wat te d de samenw bereiken. V voorleest, c en bovendien us van be enkele wel het resultaat ten eenve deling van rukter van Een koraal, noten en d niet zoo d kanna's er doet men te wachten, kanna aan door en ve den regel.

geheel: no wij ook ge beeld hem. Tot dien wil dit woec veel te doe matiseerde schen en kanna van kringen van elders, ma En, berg rijkste schu van deze w eigen rijkde maken, ook de Geest o onze artist knnen, d Wij moe mensch, in wien, naar merige erk wordt geva ale in het moet de Dan zij begrippen, ook knnnen Ik kan v nu niet n is het ook wil toch E het Evang weinig, ges ledie is n Ik kan n duidelijker wijzen: ik gevoelt da voor te s proletariërs wij er me om dieper